

Модуль 2. Один стимул - багато реакцій

Лекція 14. «Британський» та «американський» погляди на інтелект

Одні й ті самі результати нейропсихологічних досліджень можна інтерпретувати у цілком протилежний спосіб. Приміром, залежність енцефалограми від результатів тестування IQ можна проінтерпретувати так: фізіологічна структура мозку, яку ви отримали у спадок, визначає ваші розумові здібності. Саме таку інтерпретацію нейропсихологічних досліджень ми зустрічаємо у британських психологів (приміром, Г. Айзенк надавав перевагу саме спадковим чинникам, вага яких, на його думку, становить 60-70 %).

Якщо ми прочитаємо праці американського психолога Леона Кеміна, то побачимо протилежний підхід. Приміром, професор Йельського університету Р. Стернберг пропагував таку позицію: коли ми говоримо про розумовий розвиток, краще зосередитися на методах навчання, а не спускатися на рівень біологічного аналізу.

Всі фахівці прагнуть інтерпретувати дані у найбільш вигідному для себе світлі. Агенти нерухомості із будь-яких фактів зроблять висновок, що дуже вигідно вкладати гроші у нерухомість; біржові маклери у будь-якій ситуації будуть переконувати вас, що курси їхніх акцій будуть зростати. А дослідники інтелекту завжди відшукають серед фактичного матеріалу підтвердження своїм теоріям. Правда, може постраждати репутація, проте науковці – це передовсім люди. Зокрема, Г. Айзенк наводить випадки невідтворених результатів експерименту 1980 року про високу кореляцію між енцефалограмою та інтелектом, результати ґрунтувались на малій кількості випадків та нетипових вибірках, в яких непропорційно представлені люди з надто високим та низьким інтелектом.

Основна причина хибних інтерпретацій – неусвідомлені вихідні переконання. Майже завжди неявно припускається, що біологічні ефекти є причиною, а не наслідком індивідуальних відмінностей у розумових здібностях. Проте, відомо, що

навчання призводить до структурних змін мозку. Засвоєння нової інформації призводить до утворення нових зв'язків між вже наявними нейронами. До того ж, біологічні теорії мають справу з важливим, проте лише з одним із вимірів інтелекту. Існує кілька рівнів, на яких можна спробувати зрозуміти подію та наслідки, що з неї випливають.

Приміром, не завівся автомобіль зранку. Ми можемо розмірковувати на рівні молекул та хімічних реакцій в акумуляторі, або на рівні вузлів, які вийшли з ладу (стартер, акумулятор тощо), або з позиції того, як зміниться ваш розпорядок дня. Серед усіх цих рівнів аналізу немає єдино правильного. Найоптимальніший залежить від мети аналізу невдалої спроби завести автомобіль. Приміром, якщо треба попередити інших про затримку, то варто діяти на рівні міжособистісних стосунків.

Існує багато рівнів, на яких можна інтерпретувати будь-яку подію, проте неможна вказати універсально правильний для всіх цілей рівень. Відтак, якщо ми прагнемо допомогти учням вчитися, то ми значно далі просунемося у разі дослідження когнітивних стратегій навчання, а не електрохімічних реакцій в їх головах.

Отже, узагальнено можна стверджувати, що спостерігач має значення: ваші неусвідомлені переконання будуть створювати вашу реальність. Відтак слід обирати ті переконання, які слугують інтересам освіти. По-перше, необхідно свої переконання вивести на рівень свідомості; по-друге, влаштувати їм тест: чи в інтересах учня мої вірування? У разі негативної відповіді, необхідно їх позбутися.